

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	2
I: METAFORER OG BETYDNINGSDANNELSE I TEKSTEN	3
Deskriptive ord emotiviseres	3
Brug af emotiver	5
Dæmoniseringen af EU	6
“Rodekasse” ⁹	
II: ARGUMENTATION	10
Dupering af læseren	13
Aspektsyn 15	
III: KONKLUSION - VIRKER PJECEEN?	16
LITTERATUR	17

INDLEDNING:

Denne opgave er en sproglig analyse af pjecen “Unionen breder sig - Amsterdam-traktaten fra A-Z” skrevet af Ib Christensen og udgivet af Folkebevægelsen mod EF-Unionen. Det er - som navnet siger - en pjeces om Amsterdam-traktaten, som vi skal stemme om til foråret. Pjecen forsøger at overbevise læseren om at stemme ‘nej’.

I opgaven prøver jeg at finde ud af, *hvordan* den søger at overbevise. Jeg har forsøgt at systematisere observationerne under forskellige overskrifter i stedet for at gennemgå pjecen fortløbende, men det er svært helt at undgå at enkelte “fund” behandles under en anden kategori, fordi de indgår i et langt citat. På samme måde vil der forekomme gentagelser af citater, fordi de bruger flere forskellige virkemidler.

I: METAFORER OG BETYDNINGSDANNELSE I TEKSTEN

Deskriptive ord emotiviseres.¹

I diskussionen om EU kommer man ofte ud for at det samme ord bruges af tilhængere og modstandere med forskellig valør. Disse ord tilskrives den 'rigtige' betydning af sammenhængen i teksten og modtagerens viden om afsenderen. Her er altså tale om at visse ord, som ellers er neutrale, bliver gjort til emotiver i den aktuelle teksts sammenhæng.

Pjecens første afsnit er en indledning med et overblik over indholdet i pjecen. Den første sætning er den påstand, som hele pjecen forsøger at underbygge:

*Den Europæiske Union tager et stort skridt mod at blive en egentlig Forbundsstat med den ny Amsterdam-traktat*².

Hvis man så denne sætning alene, løsrevet fra sammenhængen, kunne man opfatte den positivt. Udsagnet bliver negativt, fordi den alment orienterede læser ved, at Folkebevægelsen mod EU mener, at EU er på vej til at blive en forbundsstat, og at dette er noget negativt. Folkebevægelsen bryder sig simpelthen ikke om denne statsform. Det ville i en anden sammenhæng, fx. på partiet Venstres landsmøde, have en helt anden valør. Hvis læseren ikke er klar over, at ordet er brugt som et skældsord i første sætning, vil den videre læsning fortælle ham/hende det senere.

Ib Christensen (IC) har skrevet 'Forbundsstat' med stort begyndelsesbogstav. Dette er med til at fremhæve ordet sammen med adjektivet 'egentlig' for hvad er 'en egentlig forbundsstat' i forhold til 'en forbundsstat'? Betyder det en "rigtig" forbundsstat? Det lykkes faktisk IC at "gradbøje" begrebet 'forbundsstat'. Ved at skrive 'egentlig' fortæller han os, at EU allerede i dag er en slags forbundsstat. Men det kan altså blive værre endnu, man kan åbenbart forestille sig en forbundsstat i en mere ren form, og derfor er han nødt til at forstærke det.

Et andet eksempel på emotivering af deskriptiver finder man i afsnittet om arbejdsmarkedet:

Den udvikling, hvor overenskomststof gradvist bliver fortrængt af EU-direktiver, vil blive fremskyndet uanset verbale forsikringer (artikel 17) om at tage hensyn til nationale forskelle på overenskomstområdet.(s.9)

Der er ingen tvivl om at 'verbale' her er brugt negativt og nedladende, som en modsætning til det angiveligt mere bindende, skriftlige.³ Det forstår læseren ud fra de præmisser afsenderen stiller op; da udviklingen jo alligevel vil blive fremskyndet på trods af verbale forsikringer. Disse verbale forsikringer er altså intet værd.

Se på følgende eksempel:

Unionsborgerskabet bliver drastisk udvidet, idet man indarbejder menneskerettighederne og sociale-

¹Se Andersson & Furberg s. 114f.

²Jeg citerer i kursiv fra pjecen "Unionen breder sig- Amsterdamtraktaten fra A-Z" s.3. Fremover vil jeg skrive sidetal, der henviser til pjecen i parentes efter citatet.

³Parentesen med artikelnummeret må henvise til traktaten, som jo i allerhøjeste grad er skriftlig! De 'verbale' forsikringer må nødvendigvis være skrevet ned, hvis de står i traktaten. Forfatteren finder måske at traktaten er uklar eller uforpligtende på dette punkt, men så skal han skrive det.

og arbejdsmarkedsrettigheder i traktaten (s.3)⁴

Igen kunne læseren misforstå budskabet. For det lyder da positivt at få flere rettigheder. Forfatterens egentlige anke kommer lige efter:

Det betyder at det bliver EU - og ikke Danmark - der definerer disse rettigheder. (s.3)

‘Unionsborgerskabet’ har hermed fået sin negative betydning, så læseren kan efterrationalisere og korrigere sin første læsning. På samme måde får ‘parlamentarisme’ en anden valør end den normale i det følgende:

Parlamentet skal godkende kommissionens formand. Det vil i praksis betyde et afgørende skridt mod en egentlig parlamentarisme. (s.19)

I Danmark har vi en parlamentarisk styreform så det kan godt være svært at opfatte dette ord negativt, men i sammenhængen betyder det mere magt til Europaparlamentet og mindre til medlemslandene. Læg mærke til at IC igen bruger ‘egentlig’ som forstærker.

Denne emotivisering af deskriptiver opstår, fordi der ikke findes alternative, emotive synonymer til ord som ‘forbundsstat’ og ‘parlamentarisme’. Som fx. at skrive ‘krikke’ i stedet for ‘hest’. Forfatteren er nødt til at anvende de neutrale ord, og må så på andre måder prøve at styre læserens opfattelse af termerne.

Lad os prøve at se på hvilke egentlige(!) emotiver og metaforer forfatteren anvender.

Brug af emotiver og metaforer

Overskriften for hele pjecen *UNIONEN BREDER SIG* er en god metafor set med afsenderens øjne. Den tjener to formål på samme tid; dels tager den brodden af de argumenter, der taler om det positive ved EUs udvidelse mod øst, og dels fokuserer den på, at det negative (unionen) breder sig. Folkebevægelsen har tidligere kritiseret EU for at være en lukket klub for de rige, og derfor er det lidt af et kunststykke nu at vende udvidelsen til noget negativt⁵. Et positivt alternativ ville være ‘Østeuropa kommer ind’. ‘Unionen breder sig’ giver associationer til en smittefarlig sygdom eller en stor svulst i Europas hjerte, som breder sig. Metaforen er en magtfuld trope, og med denne har forfatteren introduceret en bestemt synsvinkel (aspekt) som det kan være vanskeligt for læseren at frigøre sig fra.

I pjecen gennemgås herefter de nye tiltag på de politiske områder, hvor Danmark med Edinburgh-afgørelsen har valgt at stå udenfor. Forfatteren skriver, at der intet er tilbage af *de såkaldte forbehold* (s.3), men hvad mener han med ‘såkaldte’? Er det ikke rigtigt at kalde dem forbehold, eller sigter han til, at traktaten vil underminere dem? Sammenhængen fortæller os, hvordan vi skal opfatte udsagnet, da der herefter følger en gennemgang af traktatens nye vedtagelser på de områder hvor Danmark ellers havde forbehold. Forfatteren sår - lidt hånligt - tvivl om fastholdelsen af forbeholdene ved at kalde dem ‘såkaldte’.

På samme måde kan IC bagatellisere hvad der tilsyneladende er positivt ved hjælp af en sproglig konstruktion:

⁴Det er en lidt uheldig konstruktion, forfatteren her har rodet sig ud i. Han kunne i stedet have skrevet ‘menneskerettighederne, sociale rettigheder og arbejdsmarkedsrettigheder’. ‘Sociale rettigheder’ er i to ord.

⁵At de østeuropæiske lande selv ønsker at blive optaget, har IC travlt med at bortforklare på side 18.

De nationale parlamenter bliver spist af med nogle hensigtserklærings-lignende bestemmelser om information. (s.19)

Læg mærke til den dobbelte svækkelse. 'Hensigtserklæring' er brugt negativt, det forpligter ikke nok, men det kan det ikke engang blive til. Det gøres endnu vagere ved tilføjelsen '-lignende'.

Om udviklingen af EU mod et fælles retsområde står der:

Der er allerede sket et skred i denne retning...(s.5)

Når noget 'skrider' er det uforudset og ukontrollabelt. Der anvendes meget sjældent passiv-konstruktioner i pjecen. Det er oftest et subjekt - som regel EU- som agerer i sætningen, men her er noget ved 'at skride' udenfor kontrol. Ingen har besluttet, at det skal være sådan, det er bare noget der sker, og det er selvfølgelig skræmmende, hvis det forholder sig sådan.⁶

Samarbejdet om asyl- og indvandrerpolitik betyder sammenfattende, at *det enkelte land mister herredømmet over hvem og hvor mange der må bosætte sig i landet. Et kolossalt suverænitetsstab for et land men især farligt for et lille land som Danmark.*(s.7) Metaforen at 'miste herredømmet' er meget stærk. Igen spilles der på konnotationer fra andre sammenhænge. Når man mister herredømmet over en bil kører man galt - og slår sig! Et 'herredømme' kan også betegne et 'territorium'. Der spilles på frygten for, at nationalstaten Danmark forsvinder helt og bliver reduceret til et amt i Europa. Det har en usædvanlig stærk effekt. Om suverænitetsstab er 'kolossalt' er selvfølgelig en politisk vurdering, men at det især skulle være farligt for et lille land som Danmark er en fuldstændig udokumenteret påstand. Hvorfor skulle det være farligere for Danmark end for Tyskland?

Der findes flest negative emotiver. Man får et indblik i forfatterens værksted på side 15: *Fredsskabelse* er lig med *krigsførelse*. Forfatteren kan også skifte de sorte briller ud med hvide og tale om *fattigdomsudfordringen* (min understregning).

De emotiver og metaforer der anvendes kan karakteriseres som voldsomme og virkningsfulde, og de er anvendt bevidst og konsekvent.

Dæmoniseringen af EU

En helt speciel kategori af emotiver og metaforer bearbejder og appellerer til læserens følelser. Forfatteren forbinder en masse negative konnotationer til EU. Det er klart nok, at Folkebevægelsen er imod Unionen, men pjecen nøjes ikke med at redegøre og argumentere for denne holdning. Unionen tilskrives egenskaber og hensigter, som er problematiske. Nogle gange er det direkte, så man umiddelbart kan se det, men det er mest virkningsfuldt, når det er indirekte ved hjælp af små "uskyldige" verber og adjektiver. Den tilsyneladende rationelle oplysning kommer på den måde til at arbejde med læserens følelser i det skjulte. Målet er at ændre læserens holdning, og midlet er i høj grad at tale til hans/hendes følelser. Det er også derfor, man har valgt netop det billede, som illustrerer pjecen. En stor mørkhåret kone

⁶Man kan diskutere om her er tale om et motiv. At anskue udviklingen som 'et skred', kunne også beskrives som et aspektsyn. Her er grænserne lidt flydende mellem begreberne. Se Andersson og Furberg s. 103f.

(“fru Europa”) i en blomstret kjole har den ene hånd nede i en pose popcorn, som holdes af en lille lyshåret dreng (“lille Dannevang”), der kigger ned på hånden i posen. Symbolikken er ret klar, og billedet taler kun til følelserne. Det ses af følgende bid fra pjecen, at billedet illustrerer forfatterens syn på magtforholdet mellem Danmark og EU:

*EU får sin egen udenrigsminister i form af en generalsekretær... Formentlig en fremtrædende EU-politiker...
På den måde effektiviserer man systemet og undgår, at en eller anden ligegyldig statsminister fra et latterligt lille land kommer til at spille førsteviolon som EU-formand. (s.15)*

Her står ikke direkte, at det handler om Danmark. Men der er tale om et land med en statsminister. Præmissen er, at danske EU-politikere ikke kan være fremtrædende. Ja, det ser ligefrem ud til, at der ikke findes danske EU-politikere. Måske spørger janteloven lidt i baggrunden. Men IC lægger faktisk disse emotiver i munden på de EU-politikere, som ‘man’ henviser til. Læseren skal forstå, at EU finder os danskere ‘latterlige’ og ‘ligegyldige’. Og det skal vi naturligvis ikke finde os i.

Den danske model på arbejdsmarkedet bliver *undergravet* (s.5). ‘Undergravet’ forbindes i høj grad med suspekt eller ligefrem ulovlig aktivitet, fx. i udtrykket ‘undergravende virksomhed’. Læseren forstår den denotative betydning; at traktaten giver EU mulighed for at blande sig i parternes frie aftaleret på arbejdsmarkedet. Men ordet ‘undergrave’ bringer yderligere nogle negative konnotationer til torvs. Der tales til følelserne. Det er den slags emotiver som forbindes med EU og lagres i læserens bevidsthed.

Forfatterne påstår at parlamentet *vil gøre sit til at ombringe “den danske model” med arbejdsmarkedsparternes frie forhandlings- og aftaleret* (s.9). ‘Ombringe’ betyder ‘dræbe’ eller ‘myrde’. Et meget voldsomt og malende udtryk. Det er faktisk en forbrydelse, der her beskrives. Det virker langt stærkere, end hvis der havde stået fx. ‘afskaffe’. Den danske model vil altså blive “slået ihjel”, og morderen er EU.

I følgende passage er institutionen EU personificeret:

Det er velkendt at EU forlængst har set sig gal på, at nationalt statsborgerskab er en betingelse for tjenstemandsansættelse og for modtagelse af uddannelsesstøtte. (s.12).

EU ‘ser sig gal’ på ting som en anden gnaven patriark.

Om subsidiaritetsprincippet hedder det:

Det begreb har man så i Amsterdam-traktaten udviklet i en række besværgende, men reelt indholdstomme punkter... (s.14)

Løfterne om subsidiaritet karakteriseres som ‘besværgende’. Det konnoterer noget middelalderligt hokusfokus, samtidig med at det sår tvivl i adressatens sind, om EU har tænkt sig at overholde løfterne. Det er som brugtvognsforhandleren, der garanterer at bilen er tip-top, selvom han selv ved bedre. Der er skjulte hensigter! Eller hvad med denne her:

Tæt forbundet med oprustningen af kontrollen ved EUs ydre grænser og indførelsen af den fælles indvandrer- og flygtningepolitik er EUs militære opbygning. (s.17)

Det er meget nemt at komme til at misforstå, hvad der egentlig står. ‘Oprustning’ og ‘militær’ vil næsten uvægerligt finde sammen, fordi de tilhører den samme semantiske kategori med overskriften “krig”. Det kan være tilfældigt og utilsigtet, at forfatteren skriver ‘oprustning af kontrollen’, men jeg tror det ikke. Det er meningen, at læseren ubevidst skal kombinere de to ord. EU opruster militært! Men det står der jo ikke. Hvis man lader ‘oprustning’ og ‘opbygning’ bytte plads bliver meningen klarere. Måske har IC byttet om på ordene for at få de tre elementer til at hænge tættere sammen i læserens hoved. Jeg kan ikke i hvert fald ikke umiddelbart følge ræsonnementet. Kan IC virkelig mene, at EU opruster militært, for at forsvare EUs grænser mod indvandrere? Det virker som om, at sætningens primære funktion er at formidle det skjulte budskab: EU opruster.

Senere skriver IC, at man ønsker at *strømline EU som militær aktør* (s.15). ‘Strømline’ konnoterer noget koldt og maskinelt, noget ikke-menneskeligt.

Udover at være en flok forbrydere der vil opruste, så tilstræber EU at holde folk arbejdsløse:

Det er stadigvæk monetarismen og den deraf følgende massearbejdsløshed, der er i højsædet i Unionen (s.9).

Massearbejdsløshed skulle altså være et politisk mål for EU. Det er ligefrem ‘i højsædet’. Det er der næppe nogen EU-politikere, der vil skrive under på.

Afsnittet “Institutionelle ændringer” slutter med følgende salut:

Alle er lige i EU, men nogle er mere lige end andre. (s.20)

IC spiller her på et berømt citat fra George Orwells “Animal Farm”, som er en allegori over politisk fascisme!

Vi har nu set, hvordan forfatteren har antydnet, at EU står for kriminalitet, mord, snyd, oprustning og fascisme. Desuden tilstræber EU-politikere en tilstand af massearbejdsløshed og finder danskerne latterlige og ligegyldige. Alligevel undgår IC at overtræde injurielovgivningen, for det står der ikke direkte.

“Rodekasse”

Små finurligheder der ikke rigtig passer i de andre kategorier, har jeg samlet her.

Fx. anvendes gentagelsen som et overtalelsesmiddel. På side 15 gentages sætningen med betydningskernen ‘en regeringskonference er ikke nødvendig’ med små variationer. Første gang er det konstaterende med adverbiet ‘altså’:

En regeringskonference om det er altså ikke nødvendig!

‘Altså’ er opsamlende og konkluderende. Hermed bliver de to første afsnit på siden oplæg til dette faktum. At en regeringskonference ikke er nødvendig, gøres til det afgørende moment i den nye forsvarspolitik. Det dramatiseres med udråbstegnet, hvis nogen skulle formaste sig til at trække på skuldrene af det. Gentagelsen skal gøre det helt klart, at dette er den vigtigste konklusion:

Igen: en regeringskonference er slet ikke nødvendig...

‘Ikke’ forstærkes til ‘slet ikke’ og de tre prikker får en vældig suggerende kraft. Læseren bringes til at tænke videre selv; “ja, det er for galt og hvad bliver mon det næste.”

Samme teknik bruges efter det følgende retoriske spørgsmål. Men her anvender IC litterære effekter:

*Betyder det, at en kommende dansk regering ...vil...smyge sig uden om resterne af det forsvarspolitiske “forbehold”?
Svaret blæser i vinden.(s.16)*

Det svar der blæser i vinden er selvfølgelig ‘ja’. Der er tidligere anvendt retoriske spørgsmål, men den sidste tilføjelse giver et ekstra pift. Det virker uhyggeligt. Den danske regering ser ikke for godt ud i citatet. Folk der ‘smyger sig uden om tingene’ er dovenlars’er, skatteunddragere og andre typer småsvindlere.

Det er med til at sætte kulør på teksten, at IC har så mange strenge at spille på. Som vi har set bruges emotiver, metaforer, gentagelser og litterære kneb i mellem hinanden. Teksten bliver mere levende, og det er disse virkemidler som indfanger læseren og fastholder interessen.

II: ARGUMENTATION

Pjecen nøjes dog ikke med at appellere til læserens patos. Der er også flere eksempler på længere argumentationsrækker, der skal tale til læserens logos. Forfatteren mener, at implementeringen af Amsterdam-traktaten får nogle negative konsekvenser. Lad os se på, hvordan der argumenteres for det i pjecen her i et afsnit om den planlagte fælles flygtningepolitik:

De nordiske EU-lande samt Tyskland og Holland fører i dag en mere liberal indvandrer- og asylpolitik end Frankrig og Middelhavslandene, ligesom navnlig de nordiske lande behandler flygtninge og indvandrere mere human.

Den fælles indvandrer- og flygtningepolitik må derfor antages at blive mere restriktiv og mindre human. De lande som vil forsøge at fastholde et højere niveau, vil kunne imødesee massetilstrømning af indvandrere og flygtninge i EU. (s.7)

Præmis: De nordiske lande, Tyskland og Holland fører i dag en mere liberal flygtningepolitik end Frankrig og Middelhavslandene (og de nordiske lande er mere humane).

Konklusion A: Den fælles flygtningepolitik må derfor antages at blive mere restriktiv og mindre human.

Konklusion B: De lande som vil fastholde et højere niveau kan imødesee massetilstrømning af flygtninge.

Første afsnit deler Europa op i nord og syd, hvor nord er de "gode" og syd er de "onde". Så konkluderes at den fælles indvandrerpolitik vil blive mere restriktiv og mindre human. Underforstået: end den danske er nu. Men hvis vi ikke samarbejder vil Frankrig og Middelhavslandene stadig have et lavere niveau. Det er som at sammenligne æbler og cykler. Den nuværende danske indvandrerpolitik sammenlignes med en antaget fælles indvandrerpolitik. Det man kunne frygte var, at Danmark blev tvunget til at føre en mere restriktiv politik i et kompromis med de sydeuropæiske lande. Omvendt kunne 'nord' også tænkes at påvirke 'syd'. Der ligger en bestemt opfattelse af politik til grund for denne slutning; nemlig at hvis man blander sort og hvid, så får man grå. Sådant går det ikke altid. Da 'de nordiske lande' er fremhævet to gange i præmissen for deres høje niveau, er det let at se, hvem forfatteren mener kan imødesee massetilstrømning af flygtninge. Dette er en selvmodsigelse, for hvis vi indfører en fælles flygtningepolitik vil Danmark i sagens natur ikke have et højere niveau. IC frygter to forskellige tilstande: at en fælles politik bliver for restriktiv, og at vi får masseindvandring, fordi Danmark fører sin egen politik. Det sidste kan ikke bruges til at argumentere imod det første, da de to tilstande ikke kan eksistere samtidigt.

Pjecen fortsætter:

Men samtidig betyder fjernelsen af EUs indre grænser kombineret med den i realiteten umulige opgave at styrke den ydre grænsekontrol for et område med 370 millioner indbyggere og enormt udstrakte kyststrækninger, at hele indvandrer- og flygtningeproblemet bliver fuldstændigt ustyrligt. (s.7)

Præmis A: Flygtningeproblemet er i dag under kontrol.

Præmis B: Det er umuligt at styrke den ydre grænsekontrol.

Konklusion: Hvis man fjerner de indre grænser, bliver problemet ustyrligt.

Her er det også muligt at være uenig i præmisserne. Man kan altid styrke kontrollen ved fx. at sætte mere mandskab ind, det er bare ikke sikkert det hjælper. Argumentationen er ikke rigtig vandtæt. Det der står tilbage er konklusionen, som ikke bliver mere end en påstand.⁷

Læseren tvinges til at acceptere præmisserne. Ellers kan man ikke følge argumentationen. Læseren kan ikke afbryde afsenderen og diskutere hans præmisser. Hvis man ikke - i hvert fald i kommunikationssituationen - accepterer dem, har man kun den mulighed at afbryde kommunikationen ved at holde op med at læse eller høre efter. Bliver man ved, tager afsenderen læseren i et førergreb; den ene påstand følger efter den anden ved tilsyneladende logiske slutninger i et crescendo, der kulminerer i en nærmest ekstatiske skrækvision:

Med den udvikling kan man forudse voldsomme sociale og politiske reaktioner, som EU vil forsøge at reagere på ved endnu mere restriktive regler og drastiske politimæssige aktioner - inklusive som allerede i dag i Frankrig razziaer mod "forkert" udseende personer. Ustyrligheden vil føre til vilkårlighed, og man vil kun ramme "toppen af isbjerget". (s.7)

Præmis A: Den udvikling som er skitseret ovenfor bliver en realitet. EUs flygtningepolitik bliver mere restriktiv.

Præmis B : Frankrig gennemfører i dag racistiske razziaer.

Konsekvens 1 (af A): Dette vil medføre 'voldsomme sociale og politiske reaktioner'.

Konsekvens 2 (af 1): EU vil svare på dette med endnu mere restriktive regler og politimæssige aktioner. Denne tilstand er lig med 'ustyrlighed'.

Konsekvens 3 (af 2): Ustyrligheden vil føre til vilkårlighed, og man vil kun ramme "toppen af isbjerget."

Hvis læseren anfægter bare én af disse forudsætninger og slutninger, bortset fra præmis B som falder lidt udenfor argumentationsrækken, vælter hele læsset. Jeg har svært ved at forstå, hvad der menes med 'toppen af isbjerget' i denne sammenhæng. Denne metafor bruges især af kriminalkommissærer ved opklaringen af store sager, hvor man på et tidligt tidspunkt i efterforskningen kun har fundet en lille flig af sandheden, der karakteriseres som 'toppen af isbjerget'. Her underforståes at meget mere ligger skjult og skal afsløres. Bruges det her, fordi det konnoterer noget suspekt? Og hvem er det, der skal 'rammes'? Flygtningene?

Den sidste sætning er meget uklar, men det står alligevel klart for læseren, at det ikke er en ønskværdig tilstand. Undervejs til dette klimaks skal der sluges adskillige kameler i form af præmisser og påstande. Lad os se på et andet eksempel.

Om nærheds- eller subsidiaritetsprincippet hedder det:

Det begreb har man så i Amsterdam-traktaten udviklet i en række besværgende, men reelt indholdstomme punkter. Hver eneste af dem består af indbyrdes modstridende formuleringer, hvor man på den ene side taler om proportionalitet og subsidiaritet og på den anden side henviser til Unionens målsætninger politik og effektivitet, der i alle henseender er overordnet. (s.14)

Her opretter forfatteren et skisma mellem 'proportionalitet og subsidiaritet' og 'Unionens målsætninger, politik og

⁷Hvor lang er i øvrigt en kyststrækning når den er strakt ud, enormt?

effektivitet'. Disse begreber er åbenbart 'indbyrdes modstridende', og det må læseren bare acceptere. Dette synspunkt bør forfatteren forsvare og forklare i stedet for at tage det som en selvfølge.⁸ Forfatteren manipulerer læseren ved hjælp af "selvfølgeligheder".

Parlamentet opnår fuldstændig lovgivningsmæssig ligestilling med Rådet, hvor Rådet - og det vil sige medlemsstaterne - før kunne ignorere parlamentet i sidste instans. Det drejer sig blandt andet om så vidtspændende områder som arbejdsmiljø, arbejdsvilkårene (et højt flydende begreb) og ligestilling, hvor EUs mest integrationsivrige institution nu får afgørende magt.

EU-parlamentet kaldes her uden videre for EUs mest integrationsivrige institution. Der bliver ikke argumenteret for det, og det kan da også i høj grad diskuteres. Det er et gammelt retorisk kneb at præsentere en sådan diskutabel karakteristik som en kendsgerning.

EU-parlamentet får mere indflydelse. Men læg mærke til at 'lovgivningsmæssig ligestilling med Rådet' pludselig bliver til 'afgørende magt'. Her ligger en vigtig nuanceforskel, hvor den får en ekstra tand til sidst. 'Afgørende' er her brugt i betydningen 'udslagsgivende', og det er ikke det samme som 'ligestilling'.

De politiske områder, der er tale om, er arbejdsmiljø og ligestilling mellem kønnene. De er væsentlige, men ikke blandt de rigtig "tunge" som fx. landbrugs- og udenrigspolitik. Forfatteren kalder dem for 'vidtspændende', men altså ikke 'omfattende' eller 'vigtige'. At noget 'spænder vidt' betyder ikke nødvendigvis, at det er vigtigt. 'Arbejdsmiljø' og 'arbejdsvilkår' er ikke defineret. Forfatteren dramatiserer opremsningen ved at bruge to ord om det samme, hvorefter han sår tvivl om det sidste med parentesens '(et højt flydende begreb)'. Dermed insinuerer han, at det kan bruges til hvad som helst.

Pjecen slutter med at lange ud efter de danske politikere. Men her er argumentationen usædvanlig tyndbenet, og det der skulle være en effektiv afslutning kommer næsten til at virke ufrivilligt komisk:

*Men hvem kan have tillid til politikere, som i et kvart århundrede systematisk har ført folk bag lyset, når det handlede om EU, og på den måde afsløret sig selv som vildledere?
Eller som måske har handlet i god tro og derved afsløret sig selv som inkompetente ledere? (s.22)*

Der er et poetisk spil mellem 'ledere' og 'vildledere', men det er ikke ligefrem en nuanceret samtidshistorie, der præsenteres. Tilhængere af EU er altså enten direkte ondskabsfulde eller naive og inkompetente.

Pjecen er ikke villig til at diskutere de præmisser den lægger til grund for konklusionerne. De foregiver at være sande, når de bare indgår uproblematisk i fremlæggelsen. Forfatteren diskuterer dem ikke, og håber derved at læseren godtager dem.

Dupering af læseren⁹

Udover almindelig argumentation kan man benytte sig af forskellige retoriske kneb for at overtale sin adressat. Man kan forsøge at imponere ved at være selvsikker, henvise til "Videnskaben" og til, at andre kloge mennesker mener det

⁸Her anvender forfatteren også selvsikkerhedsknebet. Se Andersson og Furberg s. 30ff. Mere herom senere.

⁹Se Andersson og Furberg s. 30-35

samme:

Højrefløjen vil få ret i, at indvandrer- og flygtningepolitikken kommer helt ud af kontrol, og venstrefløjen vil få ret i, at indvandrerne og flygtningene vil blive ramt af vilkårlighed og retsløshed. (s.7)

Her gør forfatteren sig til talsmand for både 'højrefløjen' og 'venstrefløjen'. Disse to termer til sammen bruger man om hele spektret i dansk politik bortset fra Det radikale Venstre og måske Socialdemokratiet. Partiet Venstre er et højrefløjsparti, og det har anbefalet et ja til traktaten bl.a. for at få flygtningeproblemet under kontrol. Tilsvarende er opfattelsen på den danske venstrefløj mere nuanceret, end den lægges frem her. Det er yderfløjene i dansk politik, der har disse opfattelser, men pjecen påstår uden videre, at alle politikere er enige om, at det bliver et kæmpe problem. Det er udbredelsesknebet, der anvendes. Læseren skal forstå, at alle andre har indset visdommen i ICs holdning, og at han/hun derfor roligt kan tilslutte sig den.

Selvsikkerhedsknebet anvendes i rigt mål i pjecen:

Det er stadigvæk monetarismen og den deraf følgende massearbejdsløshed, der er i højsædet i Unionen (s.9).

At monetarisme automatisk fører til massearbejdsløshed er en politisk vurdering, men det forsøger forfatteren at skjule ved vendingen 'og den deraf følgende', og får det til at se ud som en lovmæssighed. Det samme gør sig gældende i denne bid:

Man har opdaget en ny fjende: den islamiske fundamentalisme, som til syvende og sidst er et socialt nødråb. (s.17)

'Til syvende og sidst' udtrykker selvsikkerhed, og det skal der sandelig også til, hvis man vil karakterisere en hel verdensreligion som 'et socialt nødråb'.

Om unionsborgerskabet hedder det:

Det er velkendt, at EU forlængst har set sig gal på, at nationalt statsborgerskab er en betingelse for tjenestemandsansættelse og for modtagelse af uddannelsesstøtte. Hvornår vil man komme til det resultat, at kravet om 40 års ophold i Danmark som betingelse for modtagelse af folkepension er en diskrimination af andre EU-borgere? Og - apropos pligter - hvornår vil man nå til det resultat, at i en Union, hvor næsten alle medlemsstater har værnepligt da er værnepligten også en pligt for unionsborgere i et EU med fælles forsvar? (s.12)

Jeg har aldrig hørt om, at EU har set sig gal på danske tjenestemandsansættelser. Her anvendes både selvsikkerheds- og udbredelsesknebet. Måske er det korrekt, men lige frem velkendt er det ikke. Der er åbenbart ingen tvivl om, at andre EU-borgere snart kan strømme til landet og forlange dansk folkepension, og at et fælles forsvar vil føre til fælles værnepligt. Disse resultater vil man komme til, derom ingen tvivl, det er blot et spørgsmål om tid. De to retoriske spørgsmål signalerer selvsikkerhed, og får læseren til at tro, at det er ham selv, der finder frem til konklusionen.

Det er i øvrigt svært at se sammenhængen mellem de to spørgsmål og de foregående konstateringer. Forfatteren

forsøger at kitte dem sammen med indskydelsen ‘apropos pligter’. Hvilke pligter hentydes der til i det foregående? Teksten hænger ikke helt sammen.

Udtryk som *den politiske realitet* (s.14) er typiske for politikersprog og bruges om stort set hvad som helst som et endegyldigt argument. Man kan jo ikke benægte realiteterne...

Aspektsyn

I en kommunikationssituation kan man enten vælge at objektivere sin holdning og eksplicitere sit udgangspunkt (perspektiv) eller at forudsætte udgangspunktet kendt og accepteret af modtageren. I det sidste tilfælde har man valgt en subjektiv kategorisering uden at omtale sin holdning (aspekt). Man kan ved perspektivering tage sproget for pålydende og forholde sig direkte til udsagnet, mens man ved aspektsyn fanges af afsenderens holdning.¹⁰

Et af de vigtigste aspekter som pjecen tager for givet kan beskrives som en absolut skelnen mellem Danmark og EU. Dette skisma bliver tydeligt i en formulering som:

Det vil sige, at det fortsat er EU der suverænt bestemmer hvor langt det enkelte land må gå.(s.3)

Danmark har også sæde i EUs institutioner, Danmark er en del af EU. Det er en banal konstatering, men pjecen ser konsekvent tingene gennem et konfrontations-raster, det er os mod dem:

EUs institutioner får alle mere magt på medlemslandenes bekostning (s.18).

Dette aspektsyn gør, at argumentationen visse steder bliver temmelig enøjjet:

Den økonomisk-monetære Unions tredje fase blev sat på skinner, uden at Danmark gentog sit forbehold overfor deltagelse i denne fase. Også her blev der set bort fra forbeholdet. (s.3)

Læser man for hurtigt hen over dette forarges man. Nogen har set bort fra Danmark, og det er dog for galt. Men læg mærke til at der ikke står hvem der ser bort fra forbeholdet. Lige forinden står der at Danmark, altså den danske regering, ikke ‘gentog sit forbehold’. Så ved andet øjekast er det Danmark selv, der har valgt at se bort fra forbeholdet. Her ville det være mere rimeligt, at kritisere den danske regering for ikke at føre den rette politik i EU. Ved at skrive ‘her blev der set bort fra forbeholdet’, har IC igen lavet en upersonlig passiv konstruktion, og de har tidligere næsten altid henvist til EU. EU får skylden for en dansk politik, som Folkebevægelsen er uenig i.

Der findes også andre eksempler hvor aspektsynet træder frem. Der er indført flertalsbeslutninger på flere områder med den nye traktat. Det fremstilles som:

Vetoretten - det vil sige retten til at stemme imod en beslutning - er næsten fjernet overalt.

Man kunne også have skrevet, hvor vetoretten var bibeholdt. Det er pudsigt, at man kan skrive ‘næsten overalt’, og det

¹⁰Se Andersson og Furberg s. 73ff.

fortæller i hvert fald læseren, hvad han skal fokusere på.

III: KONKLUSION - VIRKER PJECEEN?

Pjecen er skrevet i et let forståeligt og enkelt sprog. Der anvendes kulørte og meget fantasifulde billeder. Teksten er sine steder dramatisk og ligefrem underholdende. Det er lidt af en bedrift at gøre tørt stof vedkommende.

Hvis man sammenligner med den oplysningspjece, som den danske regering har sendt ud, træder forskellene virkelig tydeligt frem. Det der præger "Unionen breder sig" er først og fremmest et menneskeligt engagement. Her har vi virkelig et menneske, som brænder for en sag og ikke er bange for at give udtryk for det.

Regeringens pjece "Et åbent Europa" er skrevet i et tørt embedsmandssprog, som er langt mere fattigt på saft og kraft. Den er skrevet uden begejstring. Man får det indtryk, at det er trist at være EU-tilhænger. Desuden er den præget af passiv-konstruktioner af typen: 'Der er indført...', hvor læseren ikke kan se, hvem der har indført det og hvorfor. Den fremmedgjorthed overfor og afstand til EU som mange mennesker føler, bliver her forstærket af et rent sprogligt fænomen: manglende subjekter i sætningerne. Her er 'Unionen breder sig' langt mere konkret og vedkommende. Pjecen er jo ikke beregnet på en sådan en dissekering, som jeg her har udsat den for, og det vil den almindelige dansker, som ønsker information om traktaten, heller ikke gøre.

Hvis danskerne skulle stemme ud fra en læsning af disse pjecer alene, turde jeg godt spå et rungende 'nej' til Amsterdam-traktaten, fordi 'Unionen breder sig' har mere patos-appel end regeringens vindtørre pamflet.

LITTERATUR:

Andersson, Jan & Furberg, Mats : *Sprog og påvirkning*
København 1969

Unionen breder sig - Amsterdam-traktaten fra A-Z af Ib Christensen
Udgivet af Folkebevægelsen mod EF-Unionen 1997

Det åbne Europa
Udgivet af Udenrigsministeriet 1997